

MonTi (Monografies de Traducció i d'Interpretació), 6, 2014, 282 p.
ISSN 1889-4178

Amb nou articles dedicats a la lexicografia, *MonTi (Monographs in Translation and Interpreting)* torna amb el retrobament periòdic obligat entre la Traducció i l'estudi del lèxic. Tot que la unitat de traducció pot ser una paraula, una locució, una col·locació o una frase, i que la unitat de significat pot ser un lexema o un afix, la lexicografia descriu aquestes unitats anomenades «paraules» i delimitades per dos espais que, com diuen Calvo i Calvi (*Traducción y lexicografía: un diálogo necesario*, p. 11-36 —castellà— y 37-62 —anglès—), sembla que mereixen moltes menys revistes especialitzades monogràfiques que la disciplina de Traducció. Tractant-se en tots casos de disciplines abocades a una pràctica, sembla que la lexicografia no suscita una reflexió teòrica tan gran. Aquests autors descriuen la relació d'amor-odi del traductor amb el diccionari així: el traductor n'espera molt i hi reflexiona poc. En els diccionaris bilingües o multilingües l'equivalència no és contextual com en el cas de la traducció, o millor dit, se'n fa una abstracció del màxim nombre de contextos habituals, la qual cosa pot suposar una limitació. Els autors aporten el resultat de les seves enquestes i corroboren que els traductors prefereixen fer servir recursos en línia per a les seves consultes, en les quals predomina la consulta a glossaris especialitzats o a Google i Wikipèdia a la consulta als diccionaris bilingües o monolingües, que sovint es fa per corroborar allò que ja se sap. La definició és una informació considerada essencial, seguida de l'equivalència, i l'especificació del domini és un aspecte ignorat pels estudiants, menys avesats. No queda clar si la terminologia és lexicografia especialitzada (Bergenholtz i Tarp 2010) i, per tant, una part de la lingüística, o bé és una disciplina a banda; en qualsevol cas, sembla que les opinions sobre les eines lexicogràfiques es poden dividir en

dos grups: aquells qui consideren el procés de traducció com un tot només delimitat per les eines, i aquells qui desglossen el procés en diferents fases per a les quals es necessiten diferents eines. Sobre la diferència entre diccionaris en paper i diccionaris electrònics, els autors apunten que en els darrers es va superant la tendència a seguir la rigidesa dels primers. En general, el traductor troba a faltar més informació contrastiva en els diccionaris quan treballa en traducció inversa: aspectes textuals, pragmàtics i sobre la matèria. A partir de Hartmann (1994), es recomana l'ús de texts paral·lels com a font d'equivalències i de col·locacions per a configurar els diccionaris. La influència de la lexicografia en la Traducció és manifesta, però no tant a l'inrevés.

Sven Tarp (*Reflexiones sobre el papel y diseño de los diccionarios de Traducción Especializada*, p. 63-89) es basa en la teoria de les funcions lexicogràfiques per matisar diferències importants entre un diccionari bilingüe i un de Traducció. El mètode lexicogràfic de copiar d'altres diccionaris es mostra insuficient, així com d'altres mètodes com ara fer qüestionaris a l'usuari o bé observar el procés de traducció, els quals resulten cars. Es proposa el mètode de «deducció», o col·laboració entre un lexicògraf i un traductor, com ja es fa a la universitat d'Aarhus amb el resultat de diversos diccionaris especialitzats que tenen en compte les diferents fases del procés de Traducció. L'autor fa una descripció d'aquestes fases i dels tipus de traductors especialitzats (graduats, estudiants, experts en l'especialitat, i també de les funcions d'una obra lexicogràfica: comunicatives, cognitives, operatives, interpretatives; la lexicografia només afecta les cognitives i comunicatives. L'article descriu les mancances del traductor en cada fase sense proposar-hi solucions con-

cretes. A partir de Duva *et al.* (1992), conclou que les incerteses dels estudiants són dues: la matèria i el lloc de les paraules en l'univers, així com el *world knowledge* (Varantola 1998). D'una manera una mica confusa l'autor pensa que la definició de termes i la descripció de paraules i expressions generals han de tenir ubicacions diferents en els diccionaris bilingües i monolingües respectivament, tot i que proposa un model nou de diccionari que combini tota mena d'informació, possibilitat que només és factible per als diccionaris en línia. Però aquests constructes pateixen de la manca d'una teoria avançada de la lexicografia. La sobrecàrrega informativa s'evita en els models T Ford i Rolls Royce que descriu a tall d'exemple.

Fuertes-Olivera, Nielsen i Bergenholtz (*The Diccionario Inglés-Español de Contabilidad: Traducción de frases y expresiones*, p. 91-114) fan una crítica de les enquestes fetes als estudiants (perquè consideren que només reflecteixen el punt de vista dels enquestats), i també als recursos terminològics en general, els quals consideren massa vagues perquè no tenen en compte la tipologia dels usuaris ni les situacions. Esmenten Dancette (2011), que afirma que allò que l'usuari necessita és l'adquisició i l'organització del coneixement d'un determinat camp del saber; aquest aspecte s'hauria d'assolir per mitjà de les relacions semàntiques. Tanmateix, les funcions lèxiques de Melcuk que són la base de DiCoInfo no són útils per als diccionaris especialitzats. En darrer lloc, la Teoria Funcional de la Lexicografia que proposen identifica els usuaris potencials abans de definir com ha de ser el diccionari. Sobre la definició d'allò que és un diccionari, exclouen d'aquesta categoria els ortogràfics, els de freqüències i els bilingües que no expliquin el significat dels mots. Els autors consideren el «diccionari monolingüe polifuncional» inútil per a la traducció, perquè no conté trasllats de col·locacions, exemples de competències i notes contrastives. La proposta dels autors

és la d'un diccionari que hauria de contenir diferents diccionaris, de manera que la distinció entre monolingüe i bilingüe desapareixeria. Presenten els *Accounting Dictionaries* (diccionaris de comptabilitat amb els idiomes danès, espanyol i anglès) com un exemple d'eina adaptada a les necessitats comunicatives i cognitives dels usuaris, amb definicions, equivalències i traducció de frases, col·locacions i expressions, i també dades gramaticals.

Durán Muñoz i Fernández Sola (*Trandix: Herramienta proactiva para la búsqueda terminológica del traductor y su evaluación*, p. 115-139) presenten TRANDIX, una eina per a la cerca terminològica i l'elaboració de recursos terminogràfics amb una finalitat comunicativa de codificació o descodificació i una finalitat cognitiva que té en compte els usuaris potencials (en aquest cas, els traductors). Parteix d'una base de dades sobre el turisme d'aventura en anglès, espanyol i alemany que defuig la concepció lineal i recolza en aplicacions informàtiques com ara hiperenllaços o cerca textual, i que té la possibilitat de seleccionar la informació que es vol visualitzar en cada terme i permet consultes flexibles, dinàmiques i ràpides. També es descriu un experiment fet amb alumnes de traducció per conèixer la satisfacció de l'usuari amb TRANDIX, que va demostrar que el programa agilitza la recerca documental i escurça el temps invertit en la traducció.

Gallego (*Terminología y traducción económica francés-español: evaluación de recursos terminológicos en el ámbito contable*, p. 141-166) avalua recursos terminològics en l'àmbit contable (francès-castellà) i fa un estat de la qüestió de les aportacions de Gerzymish-Arbogast, Camps Olivé, Dancette, Fraile Vicente i Tebé Soriano que assenyala que caldria incloure més informació sistemàtica basada en les relacions de sentit i reforçar la informació lèxica paradigmàtica que permetés destriar les diferents propostes de traducció (variació terminològica), millorar la codificació de

les expressions idiomàtiques, ampliar precisions semàntiques i evitar la redundància. Els recursos terminològics s'han d'avaluar tenint en compte el col·lectiu d'usuaris, en concret els traductors en formació de tercer cicle (màster) i en el context textual de l'economia. Les fonts de documentació són textos multilingües, fonts lèxiques d'Internet i corpus paral·lels. Hi ha tres tipus de recursos bàsics: fonts humanes (experts, fòrums com ara ProZ), fonts temàtiques (textos paral·lels) o fonts lingüístiques (diccionaris, glossaris, bases de dades). Una observació interessant és que no es pot abusar dels fòrums i plantejar només preguntes. Les variants denominatives es consideren «soroll informatiu». Per millorar els recursos l'autor proposa incorporar informació de tipus conceptual (arbres nociònals), informació de tipus pragmàtic (informació contextual) i informació de tipus fraseològic.

Corpas i Roldán (*Análisis de necesidades documentales y terminológicas de médicos y traductores médicos como base para el diseño de un diccionario multilingüe de nueva generación*, p. 167-202) analitzen les necessitats de metges i traductors en el disseny d'un diccionari multilingüe mitjançant una enquesta trilingüe (castellà, anglès, alemany). Els dos col·lectius comparteixen els mateixos recursos amb finalitats documentals i terminològiques diferents. MedTrad i Tremédica compten com a recursos electrònics, així com el DTM de la Reial Acadèmia Nacional de Medicina, amb lemes simples i compostos. El qüestionari que es planteja té preguntes relatives a assumptes personals i professionals i a les necessitats documentals i terminològiques, amb preguntes de resposta única o de tipus matriu. El procés de selecció de suport informàtic per a l'enquesta (Google Drive, SurveyMonkey, TELL-ME o Lime Survey) està descrit amb detalls segons les possibilitats ofertes per cadascun, així com els processos de distribució i recollida de dades. Encara que no totes les respostes dels enquestats siguin completes,

se n'extreuen unes conclusions no gaire rellevants en el cas dels professionals de la medicina, perquè el diccionari que voldrien com a «ideal» no discrepa gaire dels existents. Sí que cal comentar que els professionals de la medicina volen un diccionari general, en contraposició als traductors especialitzats, que prefereixen diccionaris independents per especialitats; i que els metges es mostren a favor de la traducció automàtica.

Buendía i Faber (*Collocation dictionaries: A comparative Analysis*, p. 203-235). Les col·locacions són tan importants com la gramàtica (Rundell 2010) i una de les claus per a la naturalitat en l'idioma. Després de constatar que n'ha augmentat el nombre, les autores comparen diccionaris de col·locacions amb tres grans representants per a l'anglès: BBI, OCD, MCD. En el cas del BBI *Combinatory Dictionary of English* 1, 2 i 3, la compilació no és basada en corpus, sinó en la intuïció lingüística dels autors, i és de fet un diccionari de combinacions que incorpora informació de valències gramaticals, i distingeix entre col·locacions gramaticals (sota una paraula dominant) i lèxiques. Existeixen set tipus de col·locacions lèxiques segons diferents combinacions sintàctiques (n+v, n+adj, etc.). L'ordenació es fa pel nom i, si n'hi ha dos, pel segon. L'OCD (*Oxford Collocations Dictionary*) és fruit de les combinacions més recurrents a l'Oxford English Corpus, de dos bilions de paraules ordenades segons l'estructura gramatical. Presta una atenció especial als sintagmes. Quan hi ha polisèmia es proporcionen definicions. En darrer lloc hi ha el MCD (*MacMillan Collocations Dictionary*), que és el més recent (2010) i està basat en el *World English Corpus*. Té també com a objectiu millorar l'estil d'escriptura dels estudiants i incorpora la metodologia d'extracció *word sketches*, basada en Kilgarriff (holandès, anglès, japonès, eslovè), que permet obtenir llistats amb més de dos terços de col·locacions útils. En comparació, el MCD té menys entrades, però suposada-

ment són més completes que els diccionaris anteriors. Els patrons sintàctics (n+v, n+adj) ordenen, però la distinció semàntica és menys clara. També hi ha REDES. *Diccionario combinatorio del español contemporáneo* (Bosque 2004), basat en un corpus de 250 milions de mots extret de diaris espanyols i sud-americans entre 1993 i 2003, i té un resum a PRÁCTICO (Bosque 2006), que perd informació semàntica. Inclou fenòmens de combinatòria més enllà de les col·locacions. Conté entrades analítiques amb paraules seleccionadores i entrades creuades amb paraules seleccionades, amb els diferents sentits o conceptes explicats en lletres majúscules, i també indica la freqüència. En darrer lloc hi ha el DICE (*Diccionario de Colocaciones del Español*, Vincze i Alonso 2011), restringit al domini dels sentiments, i que només conté 211 lemes associats a una unitat lèxica o més. Permet un ús doble: cercar bases o cercar *collocates*. Com els altres, té l'objectiu d'ajudar l'estudiant i disposa d'una ajuda a la redacció, en què s'analitzen diversos tipus de cerca i es detallen les diferències entre un diccionari i l'altre en un esquema molt útil de la plana 230.

Vaxelaire (*Dictionnaires et Traduction de Romans Contemporains*, p. 237-257) planteja la utilitat limitada dels diccionaris en la traducció de novel·les, i la necessitat d'un diccionari cultural electrònic, perquè les referències culturals d'un país no poden traslladar-se a un altre. Els termes tècnics, l'argot o les sigles són motius de consulta en traduir novel·les policíques, per exemple, i també els conceptes filosòfics o de jardineria. Els diccionaris bilingües contenen glosses que aporten informació, però no van bé per aprendre a traduir, perquè a la nomenclatura cal afegir-hi regles combinatòries basades en una teoria del signe i una teoria del text (Rastier 1994). L'autor esmenta el cas dels noms propis com un exemple d'incoherència als diccionaris, així com el tractament dels noms *les plus récents* (es refereix als neologismes). Anota que en el cas de l'argot també hi ha

mancances i incongruències degudes al tabú, i també en el cas dels regionalismes. En traduir cal tenir en compte el propòsit artístic de l'autor del text, les altres obres que ha escrit, el gènere i la relació de l'obra amb d'altres autors. Per això proposa més profunditat cultural en els diccionaris, tant de la cultura culta com de la que denomina *partagé* o comuna, considerada un tipus de cultura transversal. També diferencia entre els conceptes *enciclopèdic* i *cultural*, i n'aporta nombrosos exemples. Aquesta desiderata de diccionari cultural ha de tenir un format electrònic perquè es pugui navegar i accepti revisions diàries; l'avantatge d'un diccionari d'aquest tipus es fa patent en el cas de les frases fetes o unitats polilèxicals. Urgeix una reforma lexicogràfica que harmonitzi els dos pols poc satisfactoris: d'una banda, una tradició lingüística que considera la llengua un sistema immanent i, de l'altra, una tradició referencialista de realisme naïf (l'enciclopèdia que només es preocupa de l'objecte).

Sánchez Martín (*Lexicografía, Traducción y Terminología: Relaciones a partir de Della Geometria* di Orontio Fineo Tradotte da Cosmo Bartoli, p. 258-282). Els llibres del matemàtic Oronie Fine van gaudir de gran difusió durant el segle XVI. La traducció dels clàssics grecs anava acompanyada de traduccions a les llengües vulgars, després de la tradició medieval que tenia com a referents els textos en llatí. L'autor fa un estudi terminològic que compara el text font i la traducció italiana observant processos de convergència lèxica i neologismes formals i semàntics, i estudia 7 dels 33 capítols de l'obra acompanyant-los amb el diccionari de *l'Accademia della Crusca* (1612-1923) i el *Vocabulario Etimologico della Lingua Italiana* (Pianigiani 1907). El traductor Cosmo Bartoli va estar al servei de l'església i de Cosme I de Mèdici i participà activament en les traduccions científiques de l'època al voltant de l'arquitectura, la medicina i les matemàtiques. L'anàlisi històrica de la traducció i la lexicografia diacrònica són un

instrument important en l'estudi de la història literària. L'autor presenta una taula analítica de terminologia de la geometria en què s'acara el text llatí amb les corresponents traduccions anotades en la versió castellana. Un examen detingut revela divergències en les opcions terminològiques del traductor, que de vegades aparca el significat llatí i recorre al fons patrimonial o bé a recursos traductològics com ara les paràfrasis, perífrasis glossadores i altres formulacions de la versió popular davant de la culta. Tradueix, per exemple, *línia*

obliqua per línia torta. Tot i això, els referents grecollatins acostumen a respectar-se i conviuen amb les solucions del romanç. S'observen dificultats en l'especificitat terminològica dels problemes i teoremes, que el traductor italià reproduceix sense aclarir-los en la seva traducció.

Anna Aguilar-Amat

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d'Interpretació

